

Píseň: 662 – Do země se skrývá + **modlitba;** **Čtení:** Est 9, 20-32

Milé sestry, milí bratři,

v první části Est 9 došlo k rozuzlení celého příběhu: Nadešel třináctý den měsíce adaru, nadešel čas Hamanem vylosovaného dne zkázy pro židy – avšak pro židy nastal den vítězství, neboť se postavili na obranu svých životů, jak jim to umožnil výnos psaný Mordokajem a Ester. A před židy žádný z „Hamanovců“ neobstál.

Na hradě v Šúšanu se pak bojovalo ještě čtrnáctého adaru – to už ve všech zemích krále Achašvéroše nastal pro židy den radostného hodování, v Šúšanu nastal tento až 15.

Pro správné (ne-svévolné) pochopení biblických spisů jsou velmi nápomocné tři teze: 1) Je třeba vnímat text „synchronně“, tedy očima a vnímáním dané doby, ne poměřovat starověké významy a postoje našimi dnešními. Tím takřka vždy zjistíme, že sz texty skutečně jsou průkopníkem humanity, spravedlnosti a rovnosti, a to i vůči cizincům.

2) Bible sděluje pravdu o světě, člověku a tak i o Božím lidu, Izraeli. A tak hovoří i o chybách a selháních nejen Božího lidu. Příkladem takové násilnosti jakožto selhání a chyby je např. Gn 34, a vlastně i na tehdejší poměry.

3) Zejména v Ester, jež je novelou a ne historickou knihou, by mělo být zřejmé, že slova sama, jež tvoří nejsvrchnější vrstvu textu, jsou formulována a přibarvena autorovým úmyslem. Např. zdůraznit velikost vítězství, prohry nebo zápasu. A snadno nám pak unikne velmi podezřelý fakt, že o zabitých židech či Israelcích není ani slovo – fakt, který má nasměrovat naše chápání směrem k symbolickému chápání daného boje či zápasu. Jako je tomu právě v Est 9.

Est 9 20-32

Est 9 hezky ukazuje dvojohniskovost celého spisu. V první části vrcholí mistrovská dama z královského dvoru – v druhé části je zapsán a ustaven svátek Púrím, k jehož slavení Mordokaj vyzývá všechny židy.

Všimněme si nejprve, že i tato část se drží formy předchozího příběhu. Mordokaje píše dopisy do všech krajin krále Achašvéroše, podobně jako se celý předchozí příběh točil kolem sepsaných královských výnosů. A královna Ester (žena!) pak vše na konci kapitoly stvrdí svou autoritou nejen královnou – v. 29+32.

Důrazy této části Est 9 také velmi pomáhají porozumět, co bylo a co je v příběhu jako celku důležité: Židé mají slavit 14. a 15. adaru den, v nichž se jim dostalo odpočinutí od nepřátel, kdy byla starost převrácena v radost, smutek v pohodu. Dny svátku Púrím mají být dny radostného hodování.

Nejde tedy vůbec o slavnost vítězství nad nepřáteli, o oslavu boje, krutosti nebo dokonce násilí či vojenské zdatnosti židů. Jak by také mohlo – židé byli zachráněni rukou Boží skrze Ester, ne svou udatností v boji. Vlastní vypravěčovo shrnutí tak brání nesprávným porozuměním předchozího příběhu, ve kterých snadno převládne těch pár veršů bojů nad vším ostatním, co se v devíti kapitolách odehrálo. A to je prostě špatná hermeneutika ze čtenářovy strany.

Proč není Ester ve v. 25 uvedena jménem, ale je zmíněna jen nenápadným zájmenem, je otázka. Možná proto, aby zdůraznil skrytost a nenápadnost Ester, jejíž jméno znamená „skrytá“. Možná proto, že jméno záchránkyně není až tak důležité, protože se jí může stát kdokoli. A možná proto, že sz autoři často píší způsobem: „čtenář necht' laskavě pochopí sám“. A možná proto, že bez Mordokaje by Ester před krále nepředstoupila – a jak naznačuje zanedbatelnost rozdílu mezi hebr. „ona vešla“ (úbvoah) a „on vešel“ (úbvoa).

V závěru kapitoly Ester stvrzuje Mordokajovy dopisy. A je to její výrok (v. 32), čím je ustanoveno zachovávání celého svátku. Pokud tedy někdo měl v počátcích spisu dojem, že Ester je jen taková loutka, musí přiznat, že její osoba prošla vývojem, jenž z ní nyní činí autoritu pro ustavení ne-Tórického svátku. Tedy autoritu v něčem „mojžíšovskou“.

Proč Púrím?

Proč se celý svátek jmenuje Púrim, a jak se tento svátek dodnes slaví? Protože tady nemáme internetové připojení, přiložím vám k tomuto výkladu několik odkazů k prohlédnutí.

(V. 26): Proto nazvali ty dny púrim, podle slova púr. To je veškeré vysvětlení, jež nám Písmo nabídne. To není mnoho, neboť onen púr byl házen jen jeden, a svátek by tak měl být spíše „púr“, než „púrim“ (pl.). Navíc tento los vrhal Haman, aby určil vhodný den pro zkázu židů. Zajímavé je, že i knihy psané rabíny o svátku Púrim, kterých jsem několik prolezl kvůli výkladu o svátku samém, se s biblickým vysvětlením plně spokojují, také ho nijak nevysvětlují.

Já se přeci jen pokusím nabídnout možnosti výkladu: Vezmeme-li dějiny tak, že svátek púrim se stal svátkem púrim až jeho biblickým ustanovením, pak jde o zdůraznění hluboké roviny knihy Ester: Ano, byl to Haman, kdo vrhal jeden púr, aby našel den k likvidaci Božího lidu. Ale, aniž by to věděl, zároveň házel jakoby druhý púr, aby byl nalezen den k záchraně Božího lidu. Tak Haman vlastně házel losy dva – a tedy dva púrim. Byla to právě Boží ruka, která vedla Hamanovo magické a pohanské házení losů a určovala „náhodou“ a „náhodně“, který den z celého roku bude dnem potenciální zkázy, ale také jisté záchrany. Tedy v Hospodinových očích.

Pokud půjdeme spíše historicky a přijmeme, že v tyto dny se jakýsi svátek již slavil, pak je pravděpodobné, že se i nazýval púrim – losy, a jeho centrální částí bylo určité hadačství, házení losů, snaha předpovědět další rok. A možná nebyla tato činnost ani tak brána vážně, jako spíše kolorit svátku, který je dodnes velmi živým a rozpustilým.

Podobně třeba křesťanskí Vánocemi, jež přeznačovaly a přeznačují slavnosti zimní rovnodennosti, a jejich koloritem i dodnes je „věštění budoucnosti“ – skrze olovo ve vodě, rozkrajování jablka, házení pantoflem. A i púrim se slaví poslední měsíc v židovském kalendáři, v měsíci adaru. A tak mohlo jít také o určité přeznačení či doplnění již slaveného svátku, stejně tak i o jeho sjednocení, upevnění.

Historicita Ester?

A poslední bod k zamyšlení: Spis Ester je novela, nejde v první řadě o zachycení historické události. Je dokonce možné, že se sepsaný příběh neodehrál. Zvažme však následující: Tzv. Achašvéróš byl buď král Xerxes I., nebo jeho předpředchůdce Kambýses I., o němž víme pramálo. Xerxes I. měl jen jednu oficiální manželku: Amestris. Víme také, že měl několik potomků s neznámými ženami. Jméno Ester znamená „skrytá“, a její pravý původ se dozvídáme až na konci příběhu – teprve v Est 9, 29 je Ester plně identifikována (Abíhajil = můj otec je síla/moc/armáda/bohatý/pevný – v něčem jako cvaoth, zákl. přídomek Hospodina = „zástupů“!). Její „židovské“ jméno ja Hadasa, což znamená „myrta“ – kromě jiného také symbol královského postavení. (také označuje osobu známou dobrými skutky, navzdory nevzdělanosti této osoby v Tóře)

Role Ester v příběhu postupně narůstá, stejně jako její důležitost – tyto nakonec vrcholí její autoritou zaštiťující slavení Púrimu. Je tedy dobře možné, že novela knihy Ester má reálné historické jádro v královně Amestris, jejíž jméno znamená „silná žena“ ve staroperštině. A jež klidně mohla být skutečně původem židovka, neboť v Persii byli židé v dobrém i špatném slova smyslu velice asimilováni – tedy nebyli na první pohled vnímáni jako odlišní a jiní.

Navíc: Podle Herodota byl Amestřiným otcem Otanes, který se účastnil konspirace za účelem odstranění falešného krále z perského trůnu – a tak za účelem dosazení právoplatného krále na trůn. To opět není příliš vzdálené Mordokajově činu vůči Achašvéróšovi z Est 2, 21nn. Otanes si také nenárokují žádnou odměnu za své činy, dokonce se jich aktivně zříká (Herodotus).

Svátek Púrim

Svátek Púrim patří mezi nejpopulárnější a nejoblíbenější svátky v židovství, a to dodnes. Slaví se 14. adaru, což obvykle vychází na náš březen. 15. adaru se v současnosti slaví v jediném městě, o němž je jisto, že bylo opevněno i ve starověku – v Jeruzalémě. Oficiálně však patří mezi tzv. „malé svátky“ spolu s např. Chanukou X Roš-ha-šana, Jom Kippur, šabat, pesach...

Poslední šabat před Púrim je tzv. „šabat zachor“, „šabat vzpomínání“. V tento den se výjimečně vyjmout a čtou dva svitky: Dt 25, 17-19 (připomenutí Amáleka a příkaz k likvidaci) a 1Sam 15 (Saul a Agag). Texty, jež jsem nejednou připomínal při výkladu Ester.

Součástí svátku je půst, tzv. „Esteřin půst“, jež je také celodenní (viz výše), a je držen den před samotným Púrimem, tedy 13. adaru. Tento půst je nejen vyznáním, že já jsem součástí Božího lidu, jež se na žádost Ester postil tři dny, aby král vyslyšel Esteřinu žádost. Je také symbolem toho, že bez vážnosti a smutku není radosti. Tento půst není vyloženě povinný, přesto je hojně dodržovaný.

Svátek samotný je celodenní – tedy od úsvitu do objevení se první večerní hvězdy na nebi. Není při něm zakázáno pracovat, i obchody mohou zůstat otevřeny. Hlavní náplní svátku je radost, veselí, až bujarost. Je tedy zakázáno se během Púrim postit, také jsou zrušeny či přerušeny projevy smutnění.

Hlavní náplní svátku je, jak jak už jsem řekl, radost a veselí, jež pocházejí z Božích činů vysvobození, pomoci a záchrany. Děti si oblékají nejrůznější kostýmy, nosí masky – obojí dělají hojně také dospělí, opravdu až karnevalově. Hojně se také pije víno (nevztahuje se na děti), neboť celý příběh knihy Ester se točil kolem vína. Talmud říká, že se má pít a radovat tolik, aby člověk nerozenal větu: „Bud' požehnán Mordokaj“ od věty „Bud' proklet Haman“. A midraše přidávají, že pokud člověk nechce pít, měl by alespoň usnout, protože v takové chvíli tyto dvě věty také nebude schopen rozlišit.

Samozřejmě se *nemá* pít tak, aby člověk ztratil rozlišovací schopnosti nebo dokonce rozum, jde o symboliku radosti bez strachu a starostí, ale nikoliv o radost bezuzdnou, destruktivní. Vždyť svátek Púrim je nejen hlavně o mé radosti, ale o radosti s druhými, jak uvidíte v přiložených odkazech. Nejde tedy o to opít se nebo zpít se do němoty, ale pít natolik, abych se netrápil starostmi a povinnostmi – jako třeba rozlišením mezi Mordokajem a Hamanem.

Micvy, neboli předpisy, pro tento svátek jsou následující: **1)** Alespoň jednomu známému či příteli poslat alespoň dva druhy potravin nebo nápojů, jež lze ihned spotřebovat bez kuchyňské

přípravy. A tím nejen posílit přátelství a dobrou vůli, ale také umožnit mým blízkým slavit a radovat se.

2) Alespoň dvěma chudým dát alespoň dva dary (tedy jeden dar na osobu alespoň dvěma osobám). Proto, abychom potěšili srdce chudých a i jim umožnili radovat se, vždyť s darem jídla přinášíme nutným i dar radosti. Navíc: Jak se mohu radovat já, když se někteří radovat nemohou? Tyto je potřeba darovat v takový čas, aby si i takto obdarovaní mohli dopřát „Púrimovou hostinu“. Dává se každému, kdo natáhne ruku, i když není jisté, že je v nouzi.

3) Slavnostní jídlo, jež by se mělo konat v rodinném kruhu. Zapalují se svíčky (mají umocnit jas a radost), ale nepronáší se žádné požehnání nad jídlem či vínem (tak šabat). Tato hostina se koná odpoledne, jí se nejrůznější lahůdky, maso, ryby, chléb. Jak říká Talmud: „Bez masa a vína nemůže být radost“. Mezi lahůdky patří zejm. tzv. „Hamanovy uši“ = trojhranné koláčky se sladkou náplní (mák, datle, švestky...).

4) Dvakrát během svátku se čte mgilot Ester – svitek Ester, jednou ráno, jedno večer. Čte se vždy ze svitku, který bývá, jako jediný ze všech svitků SZ, ornamentálně zdobený a ilustrovaný. Předčítající se snaží o co nejpoutavější projev, atmosféra není příliš posvátná, naopak radostná, veselá, ale stále ještě uctívá! Ti, kteří četbu poslouchají, jsou připraveni vždy na vyslovení jména „Haman“ zareagovat bušením do stolu, do země, točením řehtačkami apod. Někdy děti namalují podobiznu Hamana na dva kamínky či dřívka (nebo napíšíou jeho jméno), a ty ve stejné situaci třou o sebe, až nakonec jeho podobizna zmizí. Jde o symbolickou snahu „vymazat“ Hamana a vzpomínku na něj z dějin.

Při čtení samotném však, pokud není vysloveno Hamanovo jméno, je třeba se soustředit na každé slovo – a tak i dávat pozor na děti, aby příliš nehlučely. Je možno a vhodné mít vlastní text a sledovat ho také.

5) Být veselý!

V průběhu staletí se také ustavila tradice „Púrimspiele“ – púrimových dramatických her, jež zpodobňují příběh Ester, často parodicky. Dále také tzv. „púrimového rabína“, kdy je někdo z obce

vybrán jako rabín, a může si dělat legraci i ze starších obce, včetně rabína samého. Obvykle to nebývá potřeba, protože právě rabíni se radovávají nejvíce ze všech. Jako každý svátek má v každé oblasti i své místní tradice. Před večerní bohoslužbou je zvykem dát půl šekelu chudým – tolik se platilo za chrámové oběti. U nás by to dnes vyšlo asi na 30 Kč.

Výstup: Púrim je svátek radosti a veselí, a zejména o tom je i kniha Ester. Hospodin obrací zlé a ohrožující úmysly v přežití a vítězství, v radost a slavnosti. A to nejen v dějinách, ale i v životech jednotlivců (Ester, Mordokaj). A nejen v životech jednotlivců, ale i v dějinách.

Čtení: Est 10: Myslím, že zde není takřka co vykládat 😊 Kéž je nám Mordokaj příkladem k následování, abychom také pečovali o dobro svého lidu a pokoj veškerého svého potomstva.

Otázky, rozhovor

Probrat: Téma na biblické od příště: evangelium podle Marka

Píseň: 442 – Pane dnešek je den chvály + **MP**